

Kísérlet a magyar könyvtárak névadási szokásainak felderítésére*

GERŐ Gyula

I.

Amikor egy jobb házból való könyvtáros azt a feladatot kapja, hogy a szakma névadási szokásairól, ezek történetéről beszéljen, első kinyitójában valószínűleg az *Értelmező kéziszótár*hoz kap, amelyet felülvén, a vonatkozó helyen a következőket olvashatja: „Névodás fn [főnév]. Az a tény, hogy valakinek, valaminek tulajdonnevet adnak.

Névodó I. mn [melléknév] 1. Akiről, amiről valami a nevet kapja.

2. [kifejezésekben] névodó ünnepség: társadalmi ü. [nnepség], amelyen az újszülött(ek)nek nevet adnak: névodó szülők: az a férfi és nő,

akik ilyen ünnepségen fogadalmat tesznek az újszülött szocialista szellemű nevelésének segítésére.”

Ennyi. Az intézménynévodásról semmi. A továbblépésre elszánt könyvtáros most a *Révai Nagy Lexikon*ához nyúl, de abban az említett fogalmakról egyáltalán nem talál szócikket. Következhet a mindentudó tájékoztatás, a kétlábú: *Lakatos András*, az OSZK legjobb referenzskönyvtárosa, aki határozottan emlékszik névtani (értsd: kereszt- és vezetéknevtani) értekezésekre, de intézmény-névodásokra, amelyek – talán valahol a művelődéstörténeti kötetekben volnának fellelhetők – nem. A kudarcra következik korunk mindenre választ adó

* Elhangzott a körmendi Faludi Ferenc Városi Könyvtár névodójának 300. születési évfordulója alkalmából rendezett szakmai találkozón, Körmenden, 2004. április 1-jén.

eszköze, a közvélemény-kutatás. Ennek keretében a Könyvtári Intézet külföldi folyóiratainak referálói-szemlézői sorra-rendre kifaggattatnak. Kiderül: tőlünk nyugatra (a Rajnától nyugatra mindenképpen), meg Európa északi részén nemigen akad könyvtár, amelyet személyneven tisztelnének. Kivétel az emlékkönyvtár, például az amerikai elnökök megbízatásának lejárta után alapított, működésük dokumentumait tartalmazó intézmény, vagy a valamely magánszemély hagyatékából létesített, halála után róla elnevezett, gazdag gyűjtemény. Ezekben az esetekben az adomány, a *donatio*, a létesített intézményhez való szoros kötődés lehet a névadás természetes indoka akár könyvtárról, akár múzeumról vagy egy koncertteremről vagy még szélesebben: egy nemes célú alapítványról van szó. És a mi – nem ilyen jellegű – elnevezéseink honnan erednek? Kellő ismeretek és a bevezetőben említett források hiányában megpróbálok visszamenni a történelembe. Természetesen felelősséget nem vállalhatok az itt következő feltételezéseimért.

A római birodalomban, a császárok korában, a nagy hadjáratokat nemcsak diadalívек örökítették meg az *urbs*ban, a fővárosban és Rómán kívül, hanem az uralkodó személyének kultusza, felruházása mindenféle rangokkal, ékítményekkel, címekkel, nevük lenyomatával mindenben, amire csak rátehető volt. Ne feledjük: *Julius Caesar* pontifex maximusszá, legfőbb pappá is nyilvánította magát, mintegy az isteni hatalom letéteményesévé, imáadásra való, sőt hovatovább: imáandó személlyé is. Utódai, mint általában az utódok – az áldozatvállalását, töredelmeit nem, a nekik kellemes külsőségeit, „manírjait” azonban nagy ambícióval örökítették magukra, s nevüket már életükben mindenre rápecsételték. A római birodalom felbomlása után bizonyos formái tovább éltek, például az uralkodói személyi kultusz bizonyos megnyilvánulásai a középkoron átívelve az utódbirodalmak udvaraiban a közelmúltig fennmaradtak. Ne feledjük, a Habsburgok a napóleoni időkg, 1806-ig német-római csá-

szárok is voltak, a világi hatalom isteni eredetű felkentségének tudatával (*Ófelsége X. Y., Isten kegyelméből Ausztria stb. császára, Magyarország apostoli királya*). A ház utolsó nagy uralkodóját, *I. Ferenc Józsefet* – 1849-es múltja ellenére – szinte az imádatdal elegyes hódolat övezte nálunk, s róla még életében minden lehető és lehetetlen elnevezhető elneveztek – egyetemtől a hidakig, hegycsúcsoktól az utcákig, terekig, a budapesti Országos Rabbiképzőtől a *Ferenc József keserűvízig*.

Ferenc József elnevezésekben is megnyilvánuló személyi kultuszát a dinasztiaalapításra törekvő *Horthy Miklós* kormányzó is átvette (Ld. Horthy Miklós Egyetem, Horthy-híd, út, kollégium, ösztöndíj stb.), és aki a múlt századot végigélte, vagy alaposabban ismeri olvasmányaiából, tanulmányaiából, nem csodálkozik azon, hogy a merőben más eredetű és világnézetű utódok (*Rákosi Mátyásra* és csapatára gondolok) teljes természetességgel veték magukra az általuk korábban megvetett – és talán legalább annyira irigyelt – „hagyományokat”, amikor gyárakat, egyetemeket, kultúrházakat, úttörőrsöt stb. neveztettek el magukról.

Persze nem szabad elfeledni, hogy a Rákosi-féle, az elnevezésekben (is) megnyilvánuló személyi kultusznak nem csak helyi gyökerei voltak. A római birodalom nyugati és keleti részre bomlása, majd az egyház rómaina és bizáncira szakadása, a keleti egyházban a bizantinizmus nagymértékű felerősödése és északra terjedése az orosz cári birodalomba, a korlátlan hatalomnak az átörökítése-átöröklődése a bolsevik vezető rétegre, végül ennek és a személyi kultusznak összpontosulása *Sztálin*ban, teljesen érthető mintát kínált „legjobb magyar tanítványa”, Rákosi Mátyás számára. (Az én nemzedékem, amely végigcsinálta, netán szenvedve végigasszisztálta a Rákosi-korszakot, szerencsére azt is megélte, hogy a puritán *Kádár János* időszakában legalább a bizantinizmus korábbi, leggusztustalanabb formáihoz, aktusaihoz nem kellett statisztálnia.)

II.

A nagy magyar könyvtárstatistikus, *György Aladár* 1886-ban megjelent *Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben* c. munkájában a felsorolt, nagy könyvtárnak nevezett 129 könyvtár között – ezek nyilvános, felekezeti, hatósági, középiskolai és magánkönyvtárak egyaránt lehettek – mindössze 14 intézmény volt nyilvános jellegű. E 14-ből leszámítva a két családi, ill. hitbizományi gyűjteményt – jelesül a keszthelyi *gróf Festetich-féle* [ch-vel írva], valamint a *Szirmai* család eperjesi könyvtárát –, a maradék 12 között mindössze 4 olyan található, amely személynévvel van jelölve. Nevezetesen:

- ☞ a *Báró Bruckenthal-féle* az erdélyi Nagyszebenben,
- ☞ a *Csaplovics-féle* Alsókubinban, a Felvidéken,
- ☞ a *Somogyi-féle* Szegeden
- ☞ és a *Teleki-féle* a székelyföldi Marosvásárhelyen.

Nyilvánvaló, hogy e könyvtárak valamennyien az alapító nevét kapták – részben még az adományozó, a *donátor* életében, tehát nem „felvett” nevek. Az is feltűnhet, hogy az Országos Széchényi Könyvtár, vagy akkori szóhasználat: Széchényi Országos Könyvtár nincs közöttük. Ennek az az oka, hogy az alapító neve abban az időben, 1885-ben és még vagy 65 évig, 1950-ig el volt bújtatva, süllyesztve – a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, Múzeumi Könyvtár, ritkábban pedig *A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára* megnevezésben.

Ugorjunk most egy nagyot, át a nagy világégésen, az első világháborún és a forradalmakon. A múlt században az első kapaszkodónk az 1930-as helyzetet tükröző *Magyar Minerva*, amely 1932-ben jelent meg, és 1656 muzeális gyűjteményt, valamint ennél sokkal kevesebb könyvtárat (1008-at) vesz számba. E több mint 1000 könyvtár között mind-

össze hat visel személyhez kötött nevet, mégpedig a következőket:

1. *Baumgarten Ferenc* Alapítványi Könyvtár (Könyvtárosa: Sárközy György).
2. *Luther Könyvtár és Múzeum* (1921-ben Szombathelyen határozották el alapítását az evangélikus egyháznak a Felvidéken elvesztett könyvtárral pótolandó).
3. *Városi Dr. Juhász Lajos Könyvtár*, Makó. (A névadó budapesti szemorvos 4000 kötetes donációjából született, könyvtárosa egy városi tanácsjegyző volt.)
4. Szeged. [A] *Ferenc József Tudományegyetem Orvostudományi Könyvtára* – 1927-ben keletkezett, s fontos megjegyezni, hogy akiről a nevet kapta, a Szegedet nagyvonalúan egyetemi intézményekkel fejlesztő gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter akkor még élt, sőt még a kötet megjelenésekor is. (Nem sokkal később halt meg, persze ezzel nem számolhattak a névadók a kereszteléskor.)
5. Szeged. *Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum* – 1880-as alapítással – természetesen a múzeumokhoz véve a Minerva csoportosításában.
6. [Hatodikként hozzájuk lehetne venni a pécsi Erzsébet Tudományegyetem orvostudományi karán 1927-ben létesített *Tóth Lajos* könyvtárt. A névadó orvos volt, államtitkár, aki a névfelvélt megelőző évben már nem élt.]

A végeredmény tehát 1930-1931-ben 1008:6-hoz! Lépjünk át megint egy világégésen és egy forradalmon, a következő kapaszkodónk az 1965. évi *Könyvtári Minerva* lehet, amely az 1949 és 1960 közötti időszak óriási fejlesztései következtében bekövetkezett hatalmas változásokat tükrözi úgy, hogy az általa számba vett 1981 könyvtár között a legkisebbek, például a községi könyvtárak több mint 3000-es serege és a szakszervezeti letéti könyvtárak még számosabb együttese el van rejtve a hálózati központ *járási*, illetve *SZMT központi* könyvtárak mögé, felsorolva ugyan, de nem önálló tételekben.

A '65-ös Minervából az olvasható ki, hogy az 1949 és 1964 közötti másfél évtized alapos változást hozott a könyvtárak névviselésében. Mert amíg például az 1949 és 1952 között létesített 35 körzeti könyvtár egyike sem viselte valamely személy nevét, és az 1957 és 1963 között szervezett 19 megyei szakszervezeti központi (SZMT) könyvtár, továbbá a budapesti szakmai központi könyvtárak mindegyike is „névtelen” maradt, az 1965-ös Minerva szerint 1964-ben az országban négy budapesti nagykönyvtáron kívül (a Széchenyi, a Gorkij, a Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ, valamint a Szabó Ervin Könyvtár); vidéken a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy [Gyula] Könyvtára és több egyházi vagy egyházi eredetű gyűjtemény (jelesül a Bajza József Műemlékkönyvtár Gyöngyösön, a Reguly Antal Műemlékkönyvtár Zircen, az Érseki Simor Könyvtár Esztergomban) működik személynévvel a homlokán; nem beszélve a budapesti Ráday Könyvtárról.

A 19 megyei könyvtár közül pedig 9, a járási és a városi könyvtárak közül 24, a községiek közül Bácsalmás (volt járási könyvtár), a szakszervezetiek közül Rudabányáé és Dorogé visel személynevet. A „névadók” csaknem kizárólag klasszikus költők, írók, és csupán egy-kettő a történelmi személyiségek száma, ilyen *Széchenyi István* és *Madarász József*. [Kivétel: a szakszervezeti csoportban 1956 szerencsétlen áldozata, Mező Imre, akiről a vasasok neveztek el egy körzeti könyvtárat.]

Talán itt az ideje szólni a névadások időbeli eloszlásáról is: 1945 után, tehát a könyvtári rendszer kialakulása, a nagy „gründolások” korában egy-két olyan sűrűsödési időszakon kívül, mint amilyen volt a Sztálin 1953-ban bekövetkezett halálát követő Nagy Imrész első *Népfront* korszak a lokálpatriotizmus némi kicsírázásával, majd az 1956 októberi forradalmat megelőző nemzeti felbuzdulás néhány hónapja – karakteres „névadási hullámokat” nemigen találunk, mert a névadások elsősorban bizo-

nyos kiemelkedő történelmi vagy helyi személyiségek évfordulóhoz, vagy a nagyobb könyvtáráépítkezések megünnepléséhez, az avatásokhoz kötődnek. (Kivételes névadási „aratási időszaknak” számíthat az 1973-1975-ös évkör, a *Petőfi-évfordulóhoz* kapcsolódó *Petőfi-emlékkönyvtár* építési akció kora.)

Az első névfelvételek – mai ismereteim alapján – 1954-ben történtek, mégpedig a Dunától keletre:

- 1954. március 18-án a Kisújszállási Városi Könyvtár *Arany János* nevét vette fel;
- 1954. április 2-án a Szolnoki Megyei Könyvtár *Verseghy Ferenc*,
- április 16-án a Bácsalmási Járási Könyvtár *Vörösmarty Mihály*,
- május 2-án a Bajai Járási Könyvtár *Ady Endre*,
- 1954. május 9-én a Dunántúlon a Komáromi Járási Könyvtár *Jókai Mór* névével tisztelte meg önmagát.

Ha tehát valaki a könyvtárával kapcsolatban 1951-es, 1952-es, 1953-as névadást, -felvételt emleget, ne higgyünk neki. Mint ahogyan én sem hittem el, hogy a Balassagyarmati Járási Könyvtár 1952. november 7-i avatásakor az akkoriban nem szeretett *Madách Imre* nevét vehette fel, vagy ugyanakkor a Sárbogárdi Járási Könyvtár az egyébként „ideológiaiilag” elfogadott 1848-49-es *Madarász József* nevét. Az 1955-56-os dátumok elfogadhatók, ezek már nagyobb, hitelesítő (sajtó) nyilvánosságot is kaptak, mint például éppen a Szombathelyi Megyei Könyvtáré tíz nappal október 23-a előtt. (A Miskolci Megyei Könyvtár névfelvétele is erre az időszakra esik, de kicsit előbbre, 1956. szeptember 28-ra.)

Az 1954-et indulási évnek megtevő állításom igazolására és az első névadások eredetére vonatkozólag hadd hivatkozzam éppen a balassagyarmatiak dokumentumára, amelyet a kérésemre végzett kutatás során a napokban ástak ki a levéltárból. E szerint a Balassagyarmati Járási Könyvtár vezetője, *Csőke Anna* 1954. június 21-én a járási tanács végrehajtó bizottságának a könyvtár helyzetét tárgyaló ülésére – egybeként – a következő előterjesz-

tést tette: „Könyvtári vonalon új mozgalom indult, mely szerint az arra méltó könyvtárakat a haladó hagyományaink ápolására helyi írókról, művészekről nevezzék el. A Népkönyvtári Központtal megbeszélve [kértük, hogy] könyvtárunkat Madách Imréről elnevezve emlékkönyvtárrá minősítsék. Ez előny lenne a könyvtár részéről [helyesen: részére], mi adnánk hozzá relikviát [helyesen: relikviákat], melyek elhelyezését meg tudnánk oldani. Az emlékkönyvtárra való nyilvánítást a Népművelési Minisztérium adja a Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága kérésére, illetve javaslata alapján.”

Az 1965-ig vizsgált korszak névadástörténetét summa-zva, leszögezhetjük: a szakma becsületére legyen mondvá, hogy köreiből nem kezdeményeződött javaslat az akkori „országnagyok” nevének könyvtárhomlokzatra vésésére, így nem avattunk Rákosi Mátyás Megyei Könyvtárat Békéscsabán 1952. március 9-én, az első megyei könyvtár felavatásakor, noha ezen ünnepélyes aktus történetesen „a magyar nép bölcs vezérének” 60. születésnapjára esett, és éppen a jeles alkalom indokolta, hogy már a megyei könyvtári rendszert megteremtő 1952. május 14-i minisztertanácsi határozat megjelenése előtt két hónappal, mintegy a Népművelési Minisztérium alá tartozó intézményterület felajánlásaként, hódoló tisztelgéseként világra jöjjön az új könyvtári rendszer elsőszülöttje. Még előbb, 1951. november 7-én pedig „csak” Dunapentele változott át a Nagy Sztálin városára – természetesen az ott lakók egyetértő kívánsága alapján is; az azon a napon született Sztálinváros városi könyvtárának I. V. Sztálin Városi Könyvtárrá nevesítése senkinek sem jutott eszébe; és nekem, a megbízott könyvtárvezetőnek sem sugalmaztak ilyen – úgymond „alulról jövő” – népi kezdeményezést.

Visszatérve az 1965-ös Minervára, vizsgáljuk meg, kik voltak akkoriban a könyvtárak névadói. A „népszerűségi” sorrend:

József Attila: 4,

Móricz Zsigmond: 3,

Vörösmarty Mihály: 3 intézmény névtábláján szerepelt.

Két-két előfordulása a következőknek volt:

Ady Endre,

Arany János,

Petőfi Sándor,

Jókai Mór,

Balassi Bálint

Csupa-csupa ma is vállalható neve távolabbi és közelebbi múltunknak.

Érdekes tény, és még ma sem értem pontosan, hogy abban a mindent regulázó korban, miért késett olyan sokáig a névfelvételek, intézmény-elnevezések jogi szabályozása. Az iskolák névadását már 1963-ban rendezte a Művelődésügyi Minisztérium, a népművelési terület ilyen ügyeit azonban csak egy évtizeddel később, 1972-ben szabályozta. A 136/1972. MM sz. utasítás – módosításokkal – 1989-ig volt érvényben. Ez a szabályozás az elnevezésről és a névhasználatról úgy rendelkezett, hogy az elnevezés és ennek használata, valamint az elnevezés megváltoztatásának joga vidéken a megyei tanácsokat illeti – de természetesen a művelődésügyi miniszter hozzájárulásához kötve. Az akkori viszonyok ismeretében természetes az a kikötése is, hogy a döntés előtt kérni kell az illetékes pártbizottság állásfoglalását is. Feltétel volt az intézmény tartósan színvonalas munkája, jól kiépített szervezete és felszerelése, és az, hogy a névadó munkássága kapcsolódjék az intézmény jellegéhez vagy működési területéhez. A név kiválasztásához pedig a következőt javasolta az 1972-es rendelkezés: „...olyan személy neve legyen, akinek munkássága a haza felszabadítását, a szocializmus építését, a társadalmi haladás, a tudomány és a kultúra fejlődését szolgálta...” A tudomásom szerint ma is érvényes 9/1989-es művelődési miniszteri rendelet közvetlenül a rendszerváltozás előtt készült (1989. május 1-jén lépett hatályba), mégpedig az előre vetített, megelőlegezett tágabb állampolgári szabadságjogok szellemében: a névadást – és indokolt esetben a névváltozta-

tást – rábízta a fenntartókra, hangsúlyozta a településen működő állami és társadalmi szervek, valamint a lakosság véleménynyilvánításának fontosságát, figyelmeztetett a történelmi, a nemzeti és a nemzetiségi hagyományok, valamint a nyelvhelyeségi szabályok tekintetbevételére, fontosságára. Egyetlen kikötése: „... *kiemelkedő tevékenysége alapján széles körben ismert meghalt személy nevét vagy az egyedi megjelölést szolgáló más nevet (pl. tárgynevet, földrajzi nevet) lehet adni*”. [Az elhunyt személy nevét csak a halála után öt évvel!] Engedélyező minisztériumra vagy más főhatóságra, a névváltoztatások igényét felülbíráló szervre semmilyen hivatkozást, utalást nem tudtam kiolvasni a rendelkezés szövegéből...

A Minervák fonalán tovább kapaszkodva, pillantunk bele a legutolsóba, az 1996-osba. E szerint a közben eltelt 30 év alatt a könyvtárak még nagyobb köre „nevesedett” meg: a leírt 1130 könyvtár közül (tehát az 1965-ös nem sokkal több mint a fele intézmény közül) a személynevet viselő tudományos és szakkönyvtárak száma tucatnyira nőtt (orvosi, gyógyszerészeti, múzeumi könyvtárak kaptak nevet), a megyeieké 9-ről 14-re emelkedett (miközben egy elhullajtotta a nevét); a városiaké 24-ről 70-re (igaz, közben a városok száma is lényegesen megnőtt). Ekkoriban már sok városi fiókkönyvtár is megkülönböztető nevet kapott, különösen Miskolcon.

Az intézményösszevonások következtében új nevek jöttek be a könyvtárügybe, néha idegenül rátelepedve intézményeinkre. A rendszerváltozás következtében pedig – mint már említettem – nevek elhagyására is sor került, továbbá névváltozásokra, sokszor napi politikai széljárásokat hozván be egy par excellence történelmi intézményrendszerbe.

Az 1996-os Minerva megjelenése óta eltelt újabb esztendőök „névtani” fejleményeit már csak az éves kronológiák alapján követhetjük, és sajnos – ezek adatait is összevetve a közelmúltban megszületett *Nyilvános Könyvtárak Jegyzékével* – elég nehéz pon-

tos képet kapni a jelenlegi helyzetről, mivel a könyvtárak adatközlési kedve, sőt bejelentési kötelezettségi teljesítőkészsége is meglehetősen esetleges, mondhatnám: pocsék.

III.

Végül is, amikor megpróbáltam a „végelszámolást” megcsinálni, a következő képet kaptam: A magyar könyvtártörténet során saját jogán – tehát *önálló személynév viseléssel* – kb. 170-175 könyvtár létezett, ezek összesen 120-125 nevet hordoztak.

Nagykönyvtár:

- ☞ *Országos Széchényi Könyvtár,*
- ☞ *Gorkij Könyvtár,*
- ☞ az OSZK két vidéki fiókja: a gyöngyösi *Bajza József* és a zirci *Reguly Antal* Műemlékkönyvtár. (A gyöngyösi visszakerült a ferencesek tulajdonába – Bajza neve nélkül, aki protestáns, evangélikus volt, bár az iskoláit épp a ferencesek gyöngyösi iskolájában kezdte.);
- ☞ az esztergomi *Érseki Simor Könyvtár* továbbra is viseli a nevét;
- ☞ a *Semmelweis Orvostörténelmi Könyvtár*, amely később a múzeumi névvel elnyelte a könyvtár megnevezését, újból mindhárom részegységét feltünteteti (múzeum, levéltár, könyvtár);
- ☞ a saját földjeit szétosztó *gróf Károlyi Mihály* nevét az Országos Mezőgazdasági Könyvtár 1963-ban vette fel és az 1989-es rendszerváltás után hagyta el;
- ☞ a *Szabó Ervin Könyvtár* 1918-ban, Szabó Ervin halálakor kapta a nevét, majd 1945-ben újból felvette. 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején vidéki városi könyvtárakat (Kaposvár, Szolnok) is neveztek el Szabó Ervinről. Reméljük, hogy a jövőbeni esetleges főpolgármester-változás is békén hagyja e nevet, tekintettel arra, hogy viselő-

je a modern magyar könyvtárügy megteremtője volt, a korszerű nyilvános könyvtári rendszer apostola, az aktuális kérdések irodalmával foglalkozó bibliográfiatípus úttörője és a Tizedes Osztályozás hazai bevezetésével a dokumentáció úttörője is.

☞ [Legújabbban a helyéből kiebrudalt OMIKK épületében *Kempelen Farkas* névvel nyílt meg a Hallgatói Információs Központ (HIK).]

☞ A *Somogyi Károly*ról elnevezett szegedi városi és megyei könyvtár neve – úgy látjuk – átível a századokon, Rákosiék is békén hagyták a könyvtáralapító esztergomi kanonokot!

Egyébként jelenleg a 19 megyei könyvtár közül 16-nak van személyről vett neve, sőt volt egy 17. is, a Somogy megyei, amely 1965-ben az akkoriban elhunyt *Palmiro Togliatti* olasz pártfőtitkár nevét kapta az olasz kommunista párt küldöttségének látogatásakor.

A személynévvel felruházott könyvtárak között néhány falusi könyvtár (Derekegyház, Onga, Ócsa, Mélykút, Biharugra, Dunavecse, Bia = 7), 4 szakszervezeti (Debreceni HÁÉV, Mező Imre, József Attila, Dorogi József Attila Könyvtár), továbbá vagy 15 városi kerületi, ill. fiókkönyvtár volt és részben ma is van, a nagy többséget, majdnem 130-at a városi könyvtárak alkotják. Közöttük azonban igen sok (20 körüli) azok száma, amelyek csak „örökölték” a nevet, intézményösszevonás következtében „hozott névhez” jutottak. Némely esetben ezek könyvtári névként idegenül hatnak, inkább az összevont intézmények eredeti fő profiljának felelnek meg.

Klasszikus és félklasszikus magyar írók, költők adják a nevek többségét:

Ady, Arany, Babits, Balassi, Berzsenyi, Benedek Elek, Bródy Sándor, Csokonai, Eötvös József és Károly, Faludi Ferenc, Gvadányi József, Jókai, József Attila, Katona József, Kiss József, Kisfaludy Károly, Kölcsey, Krúdy, Lévy József, Madách,

Móricz, Petőfi, Tinódi Lantos Sebestyén, Vajda János, Vas Gereben, Vörösmarty;

A közelmúlt irodalmát képviselik:

Csorba Győző, Csuka Zoltán, Falu Tamás, Fenyő Miksa, Galgóczi Erzsébet, a debreceni költő, Gulyás Pál, Gyergyai Albert, Hamvas Béla, Illyés Gyula, Juhász Gyula, Képes Géza, Ladányi Mihály, Mohácsi Jenő, Nagy Lajos, Németh László, Pákolitz István, Radnóti Miklós, Radó Antal, Ratkó József, Simon István, Sinka István, Szabó Pál, Várkonyi Nándor;

Történelmi személyiségek, vándornomdászok, hitvitázók:

Gróf Bercsényi Zsuzsanna, Deák Ferenc, Egressy Béni, Eötvös József, Eötvös Károly, Erzsébet [királyné], Huszár Gál, Kempelen Farkas, Klebelsberg Kunó, Madarász József, Mátyás király, Méliusz Juhász Péter, Rákóczi Ferenc, Sylvester János, Széchenyi Ferenc, Széchenyi István, Szent Margit [Árpádházi], Teleki László, Vachott Sándor, Vécsey Károly, Zrínyi Ilona;

Tudósok, történetírók, helytörténészek:

Bajza József, Bendefy László, Chernel Kálmán, Csemegi Károly, Degré Alajos, Érdy János, Fejér György, Földi János, Fülep Lajos, Gyergyai Albert, Halis István, Hild Viktor, Ipolyi Arnold, Kállay Rudolf (orvos), Katona Lajos, Keller Lajos, Kresznerics Ferenc, Lukács György, Mészáros Károly, Nagy Károly (csillagász), Reguly Antal, Semmelweis Ignác, Solymár Imre, Szabó Károly, Szily Kálmán, Vikár Béla, Zsigmond Ferenc;

Művészek – ezek főleg „hozott” nevek

Bajor Gizi, Bartók Béla, Derkovits Gyula, Erkel Ferenc, Tóth Menyhért;

Könyvtáralapítók, donátorok:

Falu Tamás, Kállay Rudolf, Könnöy László (USA), Mogyoróssy János, Somogyi Károly, Széchenyi Ferenc (esetleg ide sorolható még gr. Klebelsberg Kuno és Tóth Lajos, a pécsi orvoskari könyvtár névadója);

Könyvtárosok:

Csorba Győző, Fejér György, Gulyás Pál (költő), Hamvas Béla, Kovács Máté, Ratkó József, Reguly Antal, Sallai István (ÁMK?), Szabó Károly, Szily Kálmán, Várkonyi Nándor;

Az egyik és a másik oldal megtorlásának vagy harcainak áldozatai:

Velinszky László (1919), Brusznai Árpád (1956), Mező Imre (1956);

Nők:

Gr. Bercsényi Zsuzsanna (1997. április 18.), Zrínyi Ilona (2000. szeptember 6.), Galgóczi Erzsébet (2003. október 1.).

Egy néhányról nem tudom, kicsoda, s csak remélem, nem úgy történt a névadás, mint *Moldova György* könyvének hőse, *Lakinger Béla* esetében, akiről a *Lakinger Béla* [magyar] *zsebcirkálót* nevezték el, mint a mindenki által emlegetett, ám senki által sem ismert „abádszalóki hős”-ről. Újabban igen erősen jelentkezik az igény a település patentírozott helytörténéskének felvenni a nevét, ebben nem árt a nagyobb óvatosság, mert hátha jön később egy profi helytörténész, aki amatőr elődjéről esetleg lesújtó kritikát fogalmaz meg [Biai Karikó Ferenc falusi bírósági író, költő, olvasóegylet-alapító – mivel a munkásságát nem ismerem, nem tudom, hogy hova sorolható.];

Leggyakoribb névadások:

Név	Előfordulási szám	Ebből biztos kötődés	„Hozott név”
Petőfi Sándor	10	8	2
József Attila	9	8	1
Ady Endre	6	2	4
Krúdy Gyula	4	4	0
Móricz Zsigmond	4	3	1
Vörösmarty Mihály	3	2	0

Név	Előfordulási szám	Ebből biztos kötődés	„Hozott név”
Arany János	2	1	1
Balassi Bálint	2	2	0
Bartók Béla	2	1	1
Berzsenyi Dániel	2	2	0
Csokonai Vitéz M.	2	2	0
Eötvös Károly	2	2	0
Jókai Mór	2	2	0
Kisfaludy Károly	2	2	0
Kölcsey Ferenc	2	0	0
Lévay József	2	0	0
Reguly Antal	2	0	1
Sinka István	2	2	0

Megváltoztatott nevek:

Balassi Bálint, Esztergom = Babits Mihály (1971);
 Vörösmarty Mihály Járásai Könyvtár, Pécsvárad = Fülep Lajos Városi Könyvtár;
 Krúdy Gyula Városi Könyvtár, Nagykovács = Ratkó József Városi Könyvtár;
 Vajda János Városi Könyvtár, Bicske = Nagy Károly Városi Könyvtár (csillagász);

Megszűnt (megszüntetett) nevek:

Klebelsberg Orvostani Könyvtár, Szeged (megszűnt 1945 után);
 Gvadányi József, Rudabányai Szakszervezeti Könyvtár;
 Gulyás Pál, Debrecen, Hajdú Megyei Állami Építőipari Vállalat;
 Tóth Lajos Orvosi Könyvtár, Pécs (megszűnt a könyvtár);
 Bajza József Műemlékkönyvtár, Gyöngyös;
 József Attila Városi Könyvtár, Emőd, Encs;
 Juhász Gyula Városi Könyvtár, Gödöllő,

Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár;
Lévay József Városi Könyvtár, Sajószentpéter;
Petőfi Sándor Emlékkönyvtár, Kisdér;
Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár;
Velinszky László Városi Könyvtár, Székesfehérvár.

IV.

Befejezésül:

felsorolom azokat a 20. századi könyvtárosokat, akikről könyvtárat neveztek el a mai napig (ismereteim szerint):

Szabó Ervin, Várkonyi Nándor, Kovács Máté,
Ratkó József, Csorba Győző, s, ha nem változtattak rajta, a kisszállási Általános Művelődési Központ még Sallai István nevét viseli.

Végigtekintve a magyar könyvtárügy utolsó évszázadának történetén, talán az is feltűnhet, kiknek nem jutott ilyen megtiszteltetés:

Szinnyei József (a díj bizonyára pótlását is szolgálja);

Törmökény István;

Móra Ferenc;

Fitz József (a Pécsi Egyetemi Könyvtár és az OSZK korszerűsítője),

Káplány Géza (a magyar műszaki könyvtárügy és dokumentáció atyja),

Sallai István;

Sebestyén Géza,

Keresztury Dezső;

Még néhány név mint lehetőség:

Engel Pál akadémikus, volt könyvtáros,

Fodor András költő, könyvtáros,

Kálnoky László költő, egykori könyvtáros,

Juhász Gyula történész, OSZK-főigazgató;

s talán Csúry István is megérdemelne egy kari könyvtárt;

Fekete Dezső (Bácsalmás – Kiskunhalas), Martonosi Pál (Kiskunhalas), Slezsák Imre (Edelény) pedig egy általuk alapított falusi könyvtárt.

Pável Ágoston a modern könyvtári gondolkodás és módszerek (pl. az első könyvtári sorsjáték) úttörője volt vidéken, azonkívül híd két nemzet, a magyar és a szlovén között. Vas megye minden városi könyvtára viseli valaki nevét, Szentgotthárd kivételével. Ha nem veszik tiszteletlenségnek és illetéktelen beavatkozásnak: amikor e város könyvtárának nevét keresik, jusson eszükbe Pável Ágoston neve.

Megjegyzés: Akad néhány, nem személyhez fűződő elnevezés is, például *Magvető*, *Népek Barátsága*, *Fáklya*, *Bölcs Bagoly*. Róluk csekély számuk miatt nem szóltam. A közelmúltban a megmaradt, új identitásukat kereső egykori szakszervezeti hálózati központi könyvtárak szintén ezt a fajta névadást választották: *Az Ezüst Bagoly*, *Turul*, *Siker*, *Aranybulla*, *Minerva*, *Korona* típusú nevek az alapítványi és egyesületi keretekbe illeszkedéssel függnek össze.

Info Technology Supply Ltd

GALE VIRTUÁLIS REFERENZS KÖNYVTÁR

Ingyenes országos kísérleti hozzáférés

A *Gale Virtuális Referenzs Könyvtár (Gale Virtual Reference Library)* elektronikus referenzs könyvek adatbázisa, amely lehetővé teszi bármely típusú és méretű könyvtár számára, hogy kiépítse saját e-könyv-gyűjteményét a megkívánt ütemben, és a rendelkezésére álló gyarapítási összegen belül.

Az új szolgáltatás lehetővé teszi:

- a referenzs könyvek használatát az egész intézményen belül;
- az e-könyvek folyamatos gyarapítását;
- elérésüket a standard Internet Böngészőn keresztül, hasonlóan más adatbázisokhoz;
- Boole algebra szerinti keresést;
- valamennyi e-könyvben az egyidejű keresést (cross searching), vagy csak a kiválasztott könyvben;
- az e-könyvek összekapcsolását a könyvtár katalógusával a szabad MARC rekordokon keresztül;
- a korlátlan elérést (unlimited access), tetszőleges számú egyidejű használatot;
- a távoli elérést;
- az eredmény kinyomtatását, elektronikus levélben továbbküldését;
- az adatbázis speciális hardver nélküli használatát;
- a raktári kapacitással való takarékoskodást.

Rugalmas és egyszerű keresés

A *Gale Virtuális Referenzs Könyvtár* lehetővé teszi egy vagy több könyv vásárlását, a keresést egy könyvben, vagy akár a teljes gyűjteményben. Emellett egyszerű a használata, a képernyő tartalmazza:

- az e-könyv rövid ismertetését és címlapja fényképét,
- az e-könyv indexeit,
- az e-könyv tartalomjegyzékét,
- az illusztrációk jegyzékét,

- hiperlinkeket az e-könyvön belüli kapcsolódó tartalmakhoz.

Választási lehetőség

A *Gale Virtuális Referenzs Könyvtár* több mint 150 referenzs művet tartalmaz, közte enciklopédiákat, almanachokat, sorozatokat, a könyvtár tehát számos témában tud megbízható referenzs információt nyújtani általuk. *Gale* folyamatosan menedzseli az Ön gyűjteményét, a könyvtár olvasói csak a a megvásárolt e-könyv-címeket látják. A *Gale Virtuális Referenzs Könyvtár* több száz új címmel fog bővülni, így a könyvtár folyamatosan építheti-bővítheti gyűjteményét. A címek teljes jegyzéke a kiadási dátummal együtt az alábbi helyen található meg: <http://www.gale.com/ebooks>

INGYENES KÍSÉRLETI HOZZÁFÉRÉS!

2004. szeptember 15. és október 31. között a *Gale* és az *Info Technology Supply Ltd.* közösen ingyenes kísérleti hozzáférést nyújt a *Gale Virtuális Referenzs Könyvtár* válogatott e-könyveihez, az ország valamennyi könyvtárának és más érdeklődő intézményének. Kérjük az alábbi módon lépjen be:

- <http://www.galeuk.com/saurtrials/hungary>
- adja meg nevét és intézménye nevét, e-mail címét
- és a jelszót: ebooks.

Győződjön meg arról, hogy milyen egyszerű az elektronikus referenzs könyvek használata, és élvezze előnyeit!

További információ:

Info Technology Supply Ltd, Magyarország:

Szántó Péter (peter@itsltduk.com)

Gale/KG Saur, München:

Ulrike Engel (ulrike.engel@thomson.com)